

Cinsel İstismar Mağduru Çocukların Güvenilirliklerini Kısaca DARVO Olarak Adlandırılan Manipülasyon Tekniklerine Başvurup Sarsmaya Çalışan Failler ile Dissosiyatif Belirtiler Sergileyen Mağdur Çocukların Adli Sistemde İfade Güvenilirliği Açısından Değerlendirilmesi: Retrospektif Özgün Araştırma

Victims of Sexual Abuse of Children's Reliability of the Reliability of the So-Called DARVO Manipulation Techniques to Apply and Shake the Perpetrators of the Victims of the Victim of the Judicial System in Terms of the Reliability of the Victims of the Victim's Reliability: Retrospective Original Research

Özgür SAĞLAM^a

^aİstanbul Üniversitesi-Cerrahpaşa, Adli Tıp ve Adli Bilimler Enstitüsü, Doktora Programı, İstanbul, Türkiye

ÖZET Amaç: Çalışma cinsel istismar mağduru çocukların ifadelerinin güvenilirliğini sarsmak için DARVO'ya başvuran cinsel istismar faillerinin ve yaşadığı travma sonrası dissosiyatif özellikler sergileyen çocuğun ifadelerinde yaşanan güvenilirlik sorununa vurgu yapmak amacıyla yapılmıştır. **Gereç ve Yöntemler:** Çalışma bir çocuk izlem merkezine 2019 yılının ilk altı ayında ifadelerinin alınması amacıyla getirilen 400 çocuk ile gerçekleştirilmiştir. Çocuk izlem merkezine getirilen 400 çocuğun hepsine ifadeleri alınmadan hemen önce ergen dissosiyatif yaşantılar ölçeği (ADES) uygulanmıştır. Ölçek uygulanan 400 çocuktan 15'inin ergen dissosiyatif yaşantılar ölçeği puanlarının bir dissosiyatif yaşantı içerisinde olduklarına işaret edecek kadar yüksek olduğu fark edilmiştir. Bu süreçte çocukların dosyaları incelenerek adli görüşmeciler tarafından yazılan adli görüşme raporları ile faillerin ifadeleri incelenmiştir. Ardından faillerin kısaca DARVO olarak adlandırılan davranışlara başvurup başvurmadıkları araştırılmıştır. Çalışmada ergenlere ADES uygulanmış ve retrospektif dosya taraması yapılmıştır. **Bulgular:** Çalışmada ADES puanları bir dissosiyatif yaşantı içerisinde olduklarını belirten yaşları on dört ile on yedi arasında değişen on kız ve beş erkek cinsel istismar mağduru çocuk ele alınmıştır. Çocukların alınan ifadeleri sonucunda adli görüşme raporunda; cinsel istismar mağduru çocukların dissosiyatif yaşantı içerisinde oldukları fark edilmediğinden çocukların çelişkili ve tutarsız ifade verdiklerine kanaat getirilip çocukların cinsel istismar olayını yaşamamış olabilecekleri belirtilmiştir. Cinsel istismar mağduru çocukların faillerinin ifadeleri incelendiğinde de faillerin hepsinin kısaca DARVO olarak adlandırılan manipülasyon taktiklerine başvurdukları gözlemlenmiştir. **Sonuç:** Yaşanılan travma neticesinde dissosiyatif olan çocuğun fark edilmeyerek ayrıca dissosiyatif yaşantıların özellikleri hakkında bilgi sahibi olunmadan yazılan adli sisteme yardımcı raporların maddi gerçekliğe ulaşmada engel teşkil ettiği tespit edilmiştir. DARVO'ya başvuran cinsel istismar faillerinin karar vericiler üzerinde kafa karışıklığı yarattığı sonucuna varılmıştır.

ABSTRACT Objective: The study was conducted to emphasize the reliability problem experienced in the statements of sexual abuse perpetrators who applied to DARVO to undermine the reliability of the statements of children who were victims of sexual abuse and the child who exhibited dissociative features after the trauma he experienced. **Material and Methods:** The study was conducted with 400 children who were brought to a child monitoring center in the first six months of 2019 to take their statements. The Adolescent Dissociative Experiences Scale (ADES) was administered to all 400 children brought to the child monitoring center just before their statements were taken. It was noticed that the adolescent dissociative experiences scale scores of 15 of the 400 children to whom the scale was applied were high enough to indicate that they were in a dissociative experience. In this process, the children's files were examined and the forensic interview reports written by forensic interviewers and the statements of the perpetrators were examined. Then, it was investigated whether the perpetrators resorted to behaviors called DARVO in short. In the study, ADES was applied to adolescents and a retrospective file review was conducted. **Results:** In the study, ten female and five male sexual abuse victims, aged between fourteen and seventeen, whose ADES scores indicated that they were in a dissociative experience, were discussed. As a result of the statements taken from the children, in the forensic interview report; Since it was not noticed that children who were victims of sexual abuse were in a dissociative experience, it was concluded that the children gave contradictory and inconsistent statements and it was stated that the children may not have experienced sexual abuse. When the statements of the perpetrators of children who were victims of sexual abuse were examined, it was observed that all of the perpetrators resorted to manipulation tactics called DARVO in short. **Conclusion:** It has been determined that the reports auxiliary to the judicial system, written without noticing the dissociated child as a result of the trauma, and without being informed about the characteristics of dissociative experiences, constitute an obstacle to reaching the material reality. It was concluded that sexual abuse perpetrators who applied to DARVO created confusion among decision makers.

Anahtar Kelimeler: DARVO; dissosiyasyon; mağdur; fail; klinik sosyal hizmet

Keywords: DARVO; dissociation; victim; perpetrator; clinical social work

KAYNAK GÖSTERMEK İÇİN:

Sağlam Ö. Cinsel istismar mağduru çocukların güvenilirliklerini kısaca DARVO olarak adlandırılan manipülasyon tekniklerine başvurup sarsmaya çalışan failler ile dissosiyatif belirtiler sergileyen mağdur çocukların adli sistemde ifade güvenilirliği açısından değerlendirilmesi: Retrospektif özgün araştırma. Türkiye Klinikleri J Foren Sci Leg Med. 2024;21(2):87-95.

Correspondence: Özgür SAĞLAM

İstanbul Üniversitesi-Cerrahpaşa, Adli Tıp ve Adli Bilimler Enstitüsü, İstanbul, Türkiye

E-mail: saglamozgur@gmail.com

Peer review under responsibility of Türkiye Klinikleri Journal of Forensic Medicine and Forensic Sciences.

Received: 08 Feb 2024

Received in revised form: 18 Apr 2024

Accepted: 27 May 2024

Available online: 03 Jun 2024

2619-9459 / Copyright © 2024 by Türkiye Klinikleri. This is an open access article under the CC BY-NC-ND license (<http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/>).

DARVO: (Deny, Attack, Reverse Victim and Offender) Türkçe karşılığı olarak: Reddet, Saldırı, Tersine Mağdur ve Suçlu rolleri olarak açıklanabilmektedir.¹

Şiddet uygulayıcısı bireylerin, faillerin kısaca DARVO olarak adlandırılan önce reddet sonra karşı saldırı geliştir, ardından kendinin mağdur olduğunu anlatmaya çalış son olarak mağduru suçlama şeklinde görülen ve yaşanan olayın suçunu ve sorumluluğunu başka yöne çevirip olayın anlaşılmasını zorlaştıran davranışlar sergiledikleri bilinmektedir.¹ DARVO hakkında yapılan sınırlı araştırmalar incelendiğinde, DARVO'nun yaygın olarak kullanıldığı fail mağdur davranışlarında kullanılan en yaygın tepki olduğu gözlemlenmiştir.² Dutton; Lila ve ark. yaptığı çalışmalarda, DARVO davranışının aslında evrensel olduğu ve tüm dünyadaki suçlu veya fail bireyler tarafından manipülasyon aracı olarak kullanıldığı gözlemlenmiştir.^{3,4} DARVO'ya başvuran cinsel istismar mağduru çocukların failleri ile ülkemizde yapılan bir çalışma olmamasına rağmen çocukların ifadelerinin alındığı, aynı zamanda cinsel istismar faillerinin ifadelerinin alındığı kurum ve kuruluşlarda çalışan meslek elemanlarınca yapılan olgu sunumları ve meslek içi toplantılarda DARVO davranışını cinsel istismar faili bireylerin de sergiledikleri ifade edilmiştir.⁵ Çalışmanın gerekçesini oluşturan bu gözlem ile cinsel istismar mağduru çocuğun travma sonrası dissosiyasyon olabileceği ilgili literatürde sıkça vurgulanmaktadır.⁶⁻¹²

Dissosiyasyon bireyin veya çocuğun yaşamış olduğu travma sonrası ruhsal bütünlüğünü korumak amacı ile bilinç, bellek, kimlik, çevre algısı üzerinde önemli hasarlar bırakması ve benlik bütünlüğünün parçalanarak birden çok kişiliğe sahip olması durumu olarak ifade edilebilir.¹² Yaşanılan durum ile baş edemeyen mağdur çocuğun ruhsal bütünlüğünü koruması amacı ile birden çok kişilik oluşturduğu bu durumu bilinç düzeyinde yapmadığı bilinç dışı süreçlerin doğal sonucu olduğu bilinmektedir. Dissosiyasyon yaşayan mağdurun yaşadığı travmayı dissosiyatif amnezi yaşayarak bilinç düzeyinden uzaklaştırması ayrıca dissosiyatif füğ ve depersonalizasyon içerisinde olma hâli göz ardı edilerek alınmaya çalışılan ifadelerde çocuğun çelişkili ifade vermesi olayın yaşanmadığına veya bir kısmının yan-

lış anlatıldığına işaret değil aksine olayın gerçekleştiğine işaretler. Fakat mağdur çocukların ifadelerini alan adli görüşmeciler ve karar vericilerin dissosiyasyon hakkında bilgi sahibi olmamaları ile failin DARVO davranışı sergileyip karar vericileri etkilemesi mağdurların ikincil travma yaşamamasına sebebiyet vermektedir. Failin karar vericiler üzerinde yaratmaya çalıştığı kafa karışıklığı ve mağdurun çelişkili ifadeleri birleştirilince maalesef yaşanan kafa karışıklığından fail faydalanmakta ve fail ceza almadan hatta mağdurun kendisine iftira attığı gibi yalan yanlış bilgileri doğru kabul ettirmeye çalışarak cezasız kalabilmekte, mağdur bir kez daha mağdur olabilmektedir.¹³⁻¹⁵

Dissosiyasyon yaşayan mağdurun yaşadığı travmayı dissosiyatif amnezi yaşayarak bilinç düzeyinden uzaklaştırması ayrıca mağdurun çocuğun yaşadığı travma sonrası olası dissosiyatif füğ, depersonalizasyon, derealizasyon hâli göz ardı edilerek alınan ifadelerde çocuğun çelişkili ifade vermesi ile karşılaşmış ve bu durum karar vericiler üzerinde kafa karışıklığı yaratmıştır.¹³

Mağdurların ve faillerin karar vericiler üzerinde bıraktıkları algıyı etkileyen birçok faktörün olduğu bilinmektedir, karar verici konumunda olan adalet sistemi çalışanlarının yaşanan olayı bireyden bağımsız değerlendirmede bilinmektedir. Bu durumda, fail ve mağdurların cinsiyeti, yaşları ve ırkları gibi özellikleri karar vericilerin algılarını etkileyebilmektedir.¹⁶⁻¹⁹ Mağdurların alkol veya uçuçucu madde kullanıyor olmaları, saldırı sırasında karşı koymaması, direnç göstermemesi ve alınan ifade sırasında herhangi bir jest veya mimik sergilemeden gözlerini bir noktaya sabitleyip hikâye anlatır gibi yaşanan olayı anlatmaları gibi durumlarının varlığı karar vericiler üzerinde mağdurların güvenilirliğini azalttığı söylenebilir.²⁰⁻²² Yaşadıkları travma sebebiyle dissosiyatif yaşantıları deneyimleyen, dissosiyatif kimlik bozukluğu vakalarında genellikle zamanın büyük bölümünde kontrolü elde tutan bir ev sahibi (host) kişilik ve travmaya maruz kalan, travma sebebiyle oluşan alter kişilikler bulunmaktadır.^{11,23} Dissosiyatif yaşantılar yelpazesinin en ileri seviyesinde yer alan dissosiyatif kimlik bozukluğunda alter kişilikler devreye girdiğinde yaşanan travmanın etkisi ile mağdurun ifade sırasında donuk yapısı, boş gözler ile yaşanan olayı anlatması,

olayı anlatırken parça parça hatırlayıp anlatması, olay sırasında acı çekmesini engellemek için kendini başka bir yerde hayal etmesi bu sebeple mağdur edilenin kendisi olmadığını düşünmesi ve çığlık atmaması, bağırması gibi durumlar ortaya çıkmaktadır.^{12,24} Yaşanan bu dissosiyatif yaşantılar istismar mağduru çocuğun yaşanan olayı hatırlamasını zorlaştırmaktayken, failinde DARVO'ya başvurup mağduru suçlaması karar vericiler üzerinde kafa karışıklığı yaratmaktadır. Çalışmanın temel amaçlarından biri bu kafa karışıklığına sebep olan dissosiyatif yaşantıları deneyimleyen mağdurların ikinci bir mağduriyete uğramamaları için dissosiyasyon ve DARVO davranışlarının bilinirliklerinin artmasıdır.

İŞLEM

Araştırmada ele alınan temel konu cinsel istismar mağduru çocukların, yaşadıkları cinsel istismar olayı ile ilgili alınan ifadelerinde çocukların içerisinde oldukları dissosiyasyon durumlarının fark edilmeyerek, mağdur çocukların ifadelerinin güvenilir bulunarak, doğru değerlendirilmemesidir. Bu amaçla, mağdur çocuklara araştırmacı tarafından Ergen Dissosiyatif Yaşantılar Ölçeği [Adolescent Dissociative Experiences Scale (ADES)] uygulanmıştır. Bu ölçek, Zoroğlu ve ark. tarafından 2002 yılında Türkçe geçerlilik ve güvenilirliği yapılmış 30 sorudan oluşan bir öz bildirim ölçeğidir.²⁵ Ölçeğin her sorusunun cevabı 0 ile 10 puan arasında puanlanır. Bu puanların toplamı soru sayısına bölününce katılımcının ölçekten aldığı puan belirlenir. Ergenlerin ADES puanları 3,7 puandan fazla olması durumunda bir dissosiyatif bozukluktan bahsedilebileceği ölçeğin Türkçe geçerlilik ve güvenilirliğini yapan Zoroğlu ve ark. tarafından belirtilmiştir.²⁵ Dört yüz çocuğa uygulanan ölçeğin verileri istatistik programına girilip 15 çocuğun ADES puanının 3,7 puan üzerinde olduğu görülmüştür. Çocuk İzlem Merkezinde (ÇİM) ifadeleri alınan ve adli görüşme raporları, adli görüşmeciler tarafından yazılan mağdur çocukların dissosiyatif yaşantılarının fark edilmeden raporların yazılmış olduğundan şüphelenilmiş ve çocukların adli dosyalarının taraması yapılmıştır. Dosyada çocukların ifadeleri, ifadeyi alan uzmanların raporları ve faillerinin ifadelerine ulaşılmıştır. Bu durumda, hem mağdur çocuğun ifadesi hem uzman raporları hem de faillerin

kısaca DARVO olarak adlandırılan manipülasyon tekniklerinin birine başvurup başvurmadıkları incelenmiştir. Araştırma, Helsinki Deklarasyonu prensiplerine uygun olarak yapılmıştır.

AMAÇLAR

Çalışmanın temel amacı, ÇİM'e gelen travmatize çocuklara failer tarafından DARVO tekniklerinin uygulanıp uygulanmadığını araştırmaktır. Bu doğrultuda, kronik travma mağduru çocuklarda dissosiyatif yaşantılar olduğundan dolayı alınan ifadeleri sırasında görünürde çelişkili bilgiler ortaya çıkmaktadır. Zaten görünürde çelişkili bilgiler ve gizleme eğilimi travmatik yaşantıların varlığının net işaretleridir. Yani bu görünürde çelişkili gerçekte ise doğru bilgiler ile gizleme eğilimleri, ruh sağlığı uzmanları ve hukukçular tarafından bir bilimsel etik çerçevesinde çocuğun güvenilirliliğini sarsılmasına izin vermemeli ve istismar olayının vuku bulduğuna dair yorumlanmalıdır. Bu çalışmada, ayrıca cinsel istismar mağduru çocukların faillerinin DARVO temelli manipülasyon tekniklerine başvurup gerçekleşmiş travmatik olay ve/veya olayların yaşanıp yaşanmadığı hakkında kafa karışıklığı oluşturabilmesi ve mağdur çocuklar hakkında karar vericiler üzerinde adaletten uzaklaştırıcı olumsuz etki yaratabilecekleri istismar yanlısı stratejiler, adli psikotraumatoji ekseninde değerlendirilecektir.

GEREÇ VE YÖNTEMLER

Bir ÇİM'de 2019 yılının ilk 6 ayında 400 çocuk ile adli görüşme yapılmıştır. Bu 400 çocuk çalışmanın evrenini oluşturmaktadır. Görüşme yapılan 400 çocuğa da ADES uygulanmıştır. Adli görüşme yapılan çocuklardan ADES puanı 3,7 üzeri olan bütün çocuklar çalışmaya dâhil edilmiştir. Bu sebeple çalışmanın örneklemini oluşturan 15 çocuk ile görüşülmüş ardından çocukların dosyaları incelenmiştir. İfadeleri kolluk kuvvetleri veya cumhuriyet savcılığı tarafından alınan aynı olayın şüphelilerinin ifadeleri de aynı dosyadan önce okunmuş sonra kısaca DARVO olarak adlandırılan manipülasyon tekniklerinin herhangi birine başvurma durumlarının varlığı araştırılmıştır. Araştırmada örnekleme yöntemi olarak amaçlı örnekleme yöntemi kullanılmıştır.

Tablo 1'de görüldüğü üzere 2019 yılının ilk 6 ayında ÇİM'e 400 çocuk başvurmuş bunların 308'i kız 92'sini erkek çocuklar oluşturmuştur.

Şekil 1'de görüldüğü üzere ÇİM'e 2019 yılının ilk 6 ayında başvuran 400 cinsel istismar mağduru çocuktan ADES puanları 3,7 üzeri olan 15 çocuğun yaşları ve cinsiyetleri şu şekildedir. Kız çocuklarının 2'si 14 yaşında, 1'i 15 yaşında 4'ü 16 yaşında 3'ü 17 yaşındadır. Erkek çocuklarının 1'i 14 yaşındadır. 1'i 15 yaşındadır. 2'si 16 yaşındadır ve 1'i 17 yaşında olmak üzere toplamda 5 erkek ve 10 kız çocuğu çalışmaya dâhil edilmiştir. Çalışmaya katılan cinsel istismar mağduru çocuklar 2019 yılı içerisinde ÇİM'de ifadesi alınan çocuklardır. Kız veya erkek olma bir kriter olarak belirlenmemiştir.

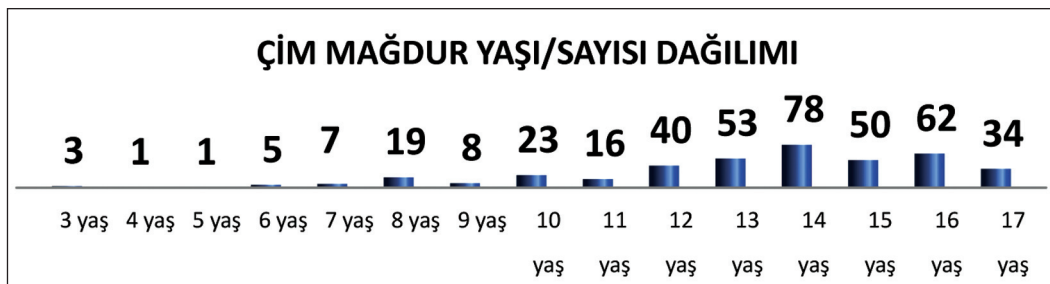
BULGULAR

Tablo 2'te görüldüğü üzere 10 (%66,6) kız çocuğu ve 5 (%33,3) erkek çocuğu çalışmaya dâhil edilmiş-

tir. On beş çocuğun yaşları ve cinsiyetleri şu şekildedir. Kız çocuklarının 2'si (%13,3) 14 yaşında, 1'i (6,6) 15 yaşında, 4'ü (%26,6) 16 yaşında, 3'ü (%20) 17 yaşındadır. Erkek çocuklarının 1'i (%6,6) 14 yaşındadır, 1'i (%6,6) 15 yaşındadır, 2'si (%13,3) 16 yaşındadır ve 1'i (%6,6) 17 yaşındadır. Çalışmaya katılan erkek çocukların birinin (%6,6) penetrasyon yolu ile istismara uğradığı oral ve anal bölgesine failin organ veya sair bir cisim soktuğu ifade edilmiştir. Çalışmaya katılan kız çocuklarının ikisinin (%13,3) penetrasyon yoluyla cinsel istismara maruz kaldıkları bedenlerine organ veya sair cisim sokulduğu ifade edilmiştir. Geriye kalan 4 erkek çocuğu ile 8 kız çocuğunun (%80) penetrasyon içermeyen dokunma, sürtünme, özel bölgelerini elleme, sıkma, okşama, öpme ve pornografik içerikli filmler izletme, müstehcen film kesitlerini çocuğa gönderme, çocuktan cinsel içerikli görüntü ve video kaydı isteme yoluyla istismara maruz kaldıkları ifade edilmiştir. Çalışmaya katılan istismar mağduru çocukların faillerinin yakınlık derecelerine bakıldığında çocuğun tanımadığı bir kimse tarafından istismara maruz kalmadığı bütün istismarcıların çocuğun tanıdık, akraba, komşu veya arkadaşı olduğu görülmektedir. İstismarına maruz kaldığı faillerin 6'sının (%40) çocuğun tanıdığı olduğu ve tanıdık diye ifade edildiği, 6'sının (%40) çocuğun ve ailesinin akrabası olduğu, 2'sinin (%13,3) çocuğun komşusu olduğu 1'inin (%6,6) çocuğun arkadaşı olduğu görülmektedir. ÇİM'de istismar mağduru çocuklara ifadelerinin alınmaları dışında uygulanan işlemlere bakıldığında bütün istismar mağduru çocuklara çocuk koruma kanununun beşinci maddesi gereği tedbir kararı uygulanması talep edildiği görülmüştür. Ayrıca çalışmaya katılan bütün is-

TABLO 1: 2019 yılında Ocak, Şubat, Mart, Nisan, Mayıs ve Haziran aylarında Çocuk İzlem Merkezine gelen toplam çocuk sayısı.

2019 birinci 6 ay	Aylar	Gelen olgu sayısı	Kız	Erkek
2019	Ocak	70	50	20
2019	Şubat	52	41	11
2019	Mart	83	79	4
2019	Nisan	41	37	4
2019	Mayıs	71	52	19
2019	Haziran	83	69	14
Toplam		400	308	92
Uyruk	Türk	349	269	80
	Yabancı uyruklu	51	39	12

ŞEKİL 1: ÇİM'e 2019 yılının ilk 6 ayında başvuran çocukların yaş dağılımı.

ÇİM: Çocuk İzlem Merkezi.

TABLO 2: Çalışmaya katılan cinsel istismar mağduru çocukların demografik bilgiler ve ÇİM'de yapılan işlemler tablosu.

Adi görüşme yapılan çocuklar	Yaş ve cinsiyet	İstismar tipi	Şüpheli kimliği	Şüpheli yaşı ve cinsiyeti	ÇİM'de yapılan işlemler	Paydaş kurumlar ile yapılan işlemler
Ç1	14 Kız çocuğu	Penetrasyon içermeyen dokunma, cinsel içerikli görüntü isteme	Tanıdık	34 Erkek	Mental muayene talep edildi Adli muayene talep edildi	Sosyal inceleme istendi Aileye teslim, 5395 (çkk) tedbir kararları uygulandı
Ç2	14 Kız çocuğu	Penetrasyon içermeyen dokunma	Diğer hısım akraba	37 Erkek	Adli muayene talep edildi	Sosyal inceleme istendi Aileye teslim, 5395 (çkk) tedbir kararları uygulandı
Ç3	15 Kız çocuğu	Penetrasyon içermeyen dokunma, müstahcen görüntüler gönderme	Tanıdık	33 Erkek	Adli muayene talep edildi	Sosyal inceleme istendi Aileye teslim, 5395 (çkk) tedbir kararları uygulandı
Ç4	16 Kız çocuğu	Penetrasyon içermeyen dokunma	2. derece hısım akraba	45 Erkek	Adli muayene talep edildi	Aile ve sosyal hizmetler başkanlığına ait kuruluşa Kurum bakımına alındı
Ç5	16 Kız çocuğu	Penetrasyon içermeyen dokunma	Tanıdık	41 Erkek	Mental muayene talep edildi	Sosyal inceleme istendi Aileye teslim, 5395 (çkk) tedbir kararları uygulandı
Ç6	16 Kız çocuğu	Penetrasyon içermeyen dokunma, çıplak görüntüsünü isteme	Tanıdık	39 Erkek	Mental muayene talep edildi Adli muayene talep edildi	Sosyal inceleme istendi Aileye teslim, 5395 (çkk) tedbir kararları uygulandı
Ç7	16 Kız çocuğu	Penetrasyon içermeyen dokunma	2. derece hısım akraba	36 Erkek	Mental muayene talep edildi Adli muayene talep edildi	Sosyal inceleme istendi Aileye teslim, 5395 (çkk) tedbir kararları uygulandı
Ç8	17 Kız çocuğu	Penetrasyon oral, anal, genital	Diğer hısım akraba	43 Erkek	Mental ve adli muayene talep edildi	Aile ve sosyal hizmetler başkanlığına ait kuruluşa Kurum bakımına alındı
Ç9	17 Kız çocuğu	Penetrasyon içermeyen dokunma	Tanıdık	32 Erkek	Adli muayene talep edildi	Sosyal inceleme istendi Aileye teslim, 5395 (çkk) tedbir kararları uygulandı
Ç10	17 Kız çocuğu	Penetrasyon oral, anal, genital	Tanıdık	45 Erkek	Mental ve adli muayene talep edildi	Aile ve sosyal hizmetler başkanlığına ait kuruluşa Kurum bakımına alındı.
Ç11	16 Erkek çocuğu	Penetrasyon içermeyen dokunma, özel bölge fotoğrafı isteme	Komşu	21 Erkek	Adli muayene talep edildi	Sosyal inceleme istendi Aileye teslim, 5395 (çkk) tedbir kararları uygulandı
Ç12	16 Erkek çocuğu	Sürtünme ve cinsel içerikli pornografik film izletme	Komşu	43 Erkek	Adli muayene talep edildi	Sosyal inceleme istendi Aileye teslim, 5395 (çkk) tedbir kararları uygulandı
Ç13	17 Erkek çocuğu	Penetrasyon içermeyen dokunma	Akraba	19 Erkek	Adli muayene talep edildi	Sosyal inceleme istendi Aileye teslim, 5395 (çkk) tedbir kararları uygulandı
Ç14	14 Erkek çocuğu	Pornografik film izletme ve dokunma yoluyla istismar	Akraba	19 Erkek	Adli muayene talep edildi	Sosyal inceleme istendi Aileye teslim, 5395 (çkk) tedbir kararları uygulandı
Ç15	15 Erkek çocuğu	Penetrasyon oral, anal	Akdaş	18 Erkek	Adli muayene talep edildi	Aile ve sosyal hizmetler başkanlığına ait kuruluşa Kurum bakımına alındı.

ÇİM: Çocuk İzlem Merkezi; ÇKK: Çocuk koruma kanunu.

tismar mağduru çocuklara adli muayene talep edildiği ve ÇİM adli muayene odasında adli tıp hekimi tarafından adli ve tıbbi muayenelerinin yapıldığı ilgili raporların hazırlandığı bilinmektedir. Paydaş kurumlar ile yapılan işlemlere bakıldığında çalışmada istismar mağduru çocukların 11'i (%73) hakkında çocukların ailelerine teslim edilerek çocuğun yüksek yararına olacak 5395 sayılı kanunun 5. maddesinde zikredilen tedbir kararlarının uygulanması için detaylı sosyal inceleme yapılması sebebiyle sosyal inceleme kararı alındığı görülmüştür. Dört (%26,6) çocuğun da ailelerinin yanına gitmek istememeleri sebebiyle aile ve sosyal hizmetler bakanlığına bağlı kuruluşlara teslim edildiği 5395 sayılı çocuk koruma kanununun 5-1/c bendi gereği bakım tedbiri uygulandığı gözlemlenmiştir.

Tablo 3'e bakıldığında çalışmaya katılan 10 kız çocuğu ve 5 erkek çocuğuna ADES uygulandığı ve ölçekten alınan puanların 3,7 puandan fazla olduğu en az 5,1 puan alındığı görülmektedir. Hem erkek hem de kız çocuklarının faillerinin ifadeleri incelendiğinde bütün faillerin kısaca DARVO olarak adlandırılan manipülasyon tekniklerinin en az birine başvurdukları görülmüştür. Çalışmaya katılan bütün çocukların adli görüşme raporları incelenmiştir. Adli görüşmeciler mağdur çocuklar ile adli görüşme yapıp olayın gerçekleşip gerçekleşmediği hakkında çocukları samimi ve tutarlı bulması yönünden bildirdikleri kanaatleri incelendiğinde 5 erkek çocuğundan 1'i (%20) hakkında kanaat oluşmadığı diğer 4 (%80) çocuğun ise samimi ve tutarlı bulunmadığı görülmüştür. Çalışmaya katılan 10 kız çocuğundan 7'si (%70) hakkında kanaat oluşmadığı 3'ünün (%30) ise samimi ve tutarlı olmadığı bildirilmiştir.

TARTIŞMA

XIX. yüzyılın sonlarında Freud ve Breuer'in histeri üzerine yaptığı çalışmalarda; dissosiyasyon, anormal bilinç durumlarına yol açan psişik bir savunma düzeyi olarak ele alınmış ve kişinin diğer düşünceleriyle bağlantı kuramamış travmatik anıların, ikincil bir bilinç (condition seconde) yarattığından bahsedilmiştir.^{26,27} Tüm psikiyatrik bozukluklar içinde en yüksek çocukluk çağı psikolojik travma sıklığı dissosiyatif vakalarda bulunmuştur ve çocukluk çağı cinsel (%57,1-90,2), duygusal (%57,1) ve fiziksel

(%62,9-82,4) istismar ve ihmal (%62,9) yaşantıları bunlar arasında sayılmaktadır.²⁰ İlgili çalışmada görüldüğü üzere cinsel istismar mağduru çocukların dissosiyeye olabilecekleri gözlemlenmiştir. Dissosiyeye olma durumlarının ruhsal bütünlüğün korunması amacı ile benliğin verdiği koruyucu bir tepki olduğu bilinmektedir.^{12,13} Dissosiyeye olan çocuklarda travmanın yaşandığı an ile travma olayının geneline ait bilgilerin yanlış hatırlanması, yaşanan olaya ait eksik bilgi verilmesi, çelişkili ifadelerin kullanılması olağan bir durum iken, çocukla adli görüşmeyi gerçekleştiren adli görüşmecilerin dissosiyasyon ve benzeri travmaya bağlı ortaya çıkan durumları bilmemesi çocukların ikincil travmatizasyonuna sebebiyet vermekle birlikte faillerin ceza almamasına da neden olmaktadır.²⁸ Çalışmada Tablo 2'de görüldüğü üzere dikkat edilmesi gereken verilerden biri de cinsel istismar mağduru çocukların tanımadıkları kimse tarafından istismara uğramadıklarıdır. Çalışmaya katılan bütün cinsel istismar mağduru çocukların faillerinin hepsi çocuğun tanıdığı, komşusu, arkadaşı ve akrabası gibi çocuk ile teması olan kişiler olması tesadüfi değildir. Literatür tarandığında da benzer çalışmalarda da ifade edildiği üzere cinsel istismar faillerinin; mağdurları bir özelliklerinden dolayı seçtiği (bu özellik çocuğun, kolay ulaşılabilir olması, denetiminin olmaması, ilgisiz ailede yetişiyor olması gibi özellikler olabilir) ve cinsel istismar eylemlerini bu çocuklar üzerinde gerçekleştirdiği bilinmektedir. İdealize edilmiş bir cinsel saldırı veya cinsel istismar eyleminin kimsenin olmadığı metruk binalarda, çocuğun tanımadığı biri tarafından, kaçırılarak, gece vakti gerçekleştiği düşünülür iken saha da karşılaşılan vakaların; çocuğun daha önce tanıdığı, akrabası, arkadaşı, komşusu kimseler tarafından genelde gündüz vakti, genelde çocuğun bildiği ve ailenin çocuğun güvende olduğunu sandığı mekânlarda örneğin bir akraba veya komşu evinde çocuğun daha önce bulunduğu mekânlarda gerçekleştiği görülmektedir. Çalışmanın önemli verilerden bir diğeri faillerin yaş aralıklarının değişken olması ve her yaş grubundan bireylerin fail olabileceğidir. Bu durum da cinsel istismar faillerinin sadece belirli yaş grubu içerisinde olan bireyler tarafından oluşmadığını göstermektedir. Çalışmanın önemli verilerinden birinin de cinsel istismar faillerinin hepsinin erkek olmasıdır. Bu durumun çalışmamıza özgü bir veri olduğu, kadın cinsel

TABLO 3: Ergen Dissozyatif Yaşantılar Ölçeği Kesme Puanları ve DARVO'ya Başvuru Tablosu.

Çalışmaya katılan istisamar mağduru çocuklar	Ergen Dissozyatif Yaşantılar Ölçeği kesme puanları	Şüphelinin ifadesinden edinilen bilgilere göre DARVO'ya başvurma durumu	Adli görüşmecinin adli görüşme raporunda bildirdiği kanaati
Ç1 Kız çocuğu	5,5	Kız çocuğunu suçlayarak kendisine iftira edildiği anlatılmıştır. DARVO'ya başvurulmuştur.	Donuk yapısı ve nötr duygulanımına atfı yapılarak, kız çocuğunun anlatmış olduğu olayla ilgili samimi ve tutarlı olup olmadığı hakkında herhangi bir kanaat oluşmadığı ifade edilmiştir.
Ç2 Kız çocuğu	5,6	Kız çocuğunu suçlayarak kendisine iftira edildiği anlatılmıştır. DARVO'ya başvurulmuştur.	Çelişkili anlatımlarının olduğuna atfıta bulunularak samimi ve tutarlı bulunmamıştır.
Ç3 Kız çocuğu	5,3	Kız çocuğunu suçlayarak kendisine iftira edildiği anlatılmıştır. DARVO'ya başvurulmuştur.	Donuk yapısı ve nötr duygulanımına atfı yapılarak, kız çocuğunun anlatmış olduğu olayla ilgili samimi ve tutarlı olup olmadığı hakkında herhangi bir kanaat oluşmadığı ifade edilmiştir.
Ç4 Kız çocuğu	5,9	Kız çocuğunun zaten mental sorunları olduğu hayal gördüğünü ifade ederek DARVO'ya başvurulmuştur.	Donuk yapısı ve nötr duygulanımına atfı yapılarak, kız çocuğunun anlatmış olduğu olayla ilgili samimi ve tutarlı olup olmadığı hakkında herhangi bir kanaat oluşmadığı ifade edilmiştir.
Ç5 Kız çocuğu	5,7	Kız çocuğunu suçlayarak kendisine iftira edildiği anlatılmıştır. DARVO'ya başvurulmuştur.	Donuk yapısı ve nötr duygulanımına atfı yapılarak, kız çocuğunun anlatmış olduğu olayla ilgili samimi ve tutarlı olup olmadığı hakkında herhangi bir kanaat oluşmadığı ifade edilmiştir.
Ç6 Kız çocuğu	5,6	Kız çocuğunu suçlayarak kendisine iftira edildiği anlatılmıştır. DARVO'ya başvurulmuştur.	Olayları yanlış anlamış olabileceğine atfıta bulunularak samimi ve tutarlı olmadığı ifade edilmiştir.
Ç7 Kız çocuğu	5,1	Kendisinin çocukları olduğu, kendisini yanlış anladığı kendisine iftira atıldığı ifade edilmiştir. DARVO'ya başvurulmuştur.	Donuk yapısı ve nötr duygulanımına atfı yapılarak, kız çocuğunun anlatmış olduğu olayla ilgili samimi ve tutarlı olup olmadığı hakkında herhangi bir kanaat oluşmadığı ifade edilmiştir.
Ç8 Kız çocuğu	5,9	Aslen kendisinin mağdur olduğu, kız çocuğunun herkesle birlikte yaşadığı kendisinin kız çocuğuna sahip çıktığı fakat kız çocuğunun alkol ve madde kullanarak kendisiyle birlikte yaşadığı ifade edilmiştir. DARVO'ya başvurulmuştur.	Çelişkili ifadeleme atfı yapılmış kız çocuğunun anlatmış olduğu olayla ilgili samimi ve tutarlı olup olmadığı hakkında herhangi bir kanaat oluşmadığı ifade edilmiştir.
Ç9 Kız çocuğu	5,8	Kendisinin konuşları olduğu böyle bir şeyin olmasının söz konusu olmayacağını ifade edilerek DARVO'ya başvurulmuştur.	Donuk yapısı ve nötr duygulanımına atfı yapılarak, kız çocuğunun anlatmış olduğu olayla ilgili samimi ve tutarlı olup olmadığı hakkında herhangi bir kanaat oluşmadığı ifade edilmiştir.
Ç10 Kız çocuğu	6,5	Kız çocuğunu suçlayarak kendisine iftira edildiği anlatılmıştır. DARVO'ya başvurulmuştur.	Mental sorunu olabileceği belirtilmiş bu sebeple adli menial muayene istenerek kız çocuğunun anlatmış olduğu olayla ilgili samimi ve tutarlı olup olmadığı hakkında herhangi bir kanaat oluşmadığı ifade edilmiştir.
Ç11 Erkek çocuğu	5,2	Kendisinin konuşları olduğu böyle bir şeyin olmasının söz konusu olmayacağını ifade edilerek DARVO'ya başvurulmuştur.	Çelişkili anlatımlarının olduğuna atfıta bulunularak samimi ve tutarlı bulunmamıştır.
Ç12 Erkek çocuğu	5,6	Kendisinin konuşları olduğu böyle bir şeyin olmasının söz konusu olmayacağını ifade edilerek DARVO'ya başvurulmuştur.	Çelişkili anlatımlarının olduğuna atfıta bulunularak samimi ve tutarlı bulunmamıştır.
Ç13 Erkek çocuğu	5,3	Erkek çocuğunu suçlayarak kendisine iftira edildiği anlatılmıştır. DARVO'ya başvurulmuştur.	Çelişkili ifadeleme atfı yapılmıştır. Erkek çocuğunun anlatmış olduğu olayla ilgili samimi ve tutarlı olup olmadığı hakkında herhangi bir kanaat oluşmadığı ifade edilmiştir.
Ç14 Erkek çocuğu	5,4	Erkek çocuğunu suçlayarak kendisine iftira edildiği anlatılmıştır. DARVO'ya başvurulmuştur.	Çelişkili anlatımlarının olduğuna atfıta bulunularak samimi ve tutarlı bulunmamıştır.
Ç15 Erkek çocuğu	6,5	Mağdur suçlanarak kendisinin cinsel birliktelik yaşamak istediği kendisinin mağdur olduğu ifade edilmiştir. DARVO'ya başvurulmuştur.	Yaşanan olaya dair çelişkili bilgiler vermesi olayın çocuğun anlatıldığı yaşanmadığına dair izlenim oluşturmuştur.

istismar failleri ile de sahada karşılaşıldığı yapılan çalışmalarında belirtilmiştir.²⁹⁻³¹

SONUÇ

Adli psikotraumatoji, ceza ve adalet sistemine özellikle travmatize vakalarla ilgili objektif psikolojik değerlendirme yöntemleri sağlamaktadır.¹² Çalışmanın yapıldığı ÇİM’de görevli adli görüşmecilerin yaptıkları adli görüşme sonrası yazdıkları adli görüşmeci raporlarında ya kanaat bildirmedikleri ya da çocuğun olayı anlatırken herhangi bir duygulanım sergilememesi, donuk ifadeler sergilemesi ve anlatılanlar arasında çelişki olduğuna atıfta bulunularak, mağdur çocuğu samimi ve tutarlı bulmadıkları ifade edilmiştir (Tablo 3). Adalet Bakanlığının verilerine göre 2021 yılındaki 20 bin 459 dosya “çocuğa karşı cinsel istismar” suçundan oluşmaktadır.³² Türkiye İstatistik Kurumu rakamlarına göre de 2021 yılında 117’si 15 yaşından küçük 7 bin 190 çocuğun doğum yaptığı ifade edilmiştir.³³

Her ne kadar adli sistemlere yansıyan çocuk cinsel istismarı vakaları buz dağının görünen kısmı kadar olsa da adli sisteme yansıyan davaların uzman kişilerce hakkaniyetli değerlendirilmesi ve adaletli sonuca ulaşılması adli sisteme yansımaya davalara için bir itici güç görevi görebilir. Adli sisteme yansıyan davalara şahit olan başka bir mağdur, davanın sonucunda mağdurun suçlanması, mağdura inanılmaması ve DARVO manipülasyon tekniklerini kullanarak karar vericileri etkileyen ve kafa karışıklığı yaratıp bu durumdan faydalanan failleri duydukça veya gördükçe kendi yaşadığı cinsel istismar olayını dile getirebilir. Bu sebeple, adli sisteme yansımış özellikle çocuk cinsel istismarı davalarında çocukların dezavantajlı grup içerisinde oldukları, hassas ve kırılabilir oldukları yaşadıkları travmadan dolayı ruh bütünlüklerinin kolayca bozulabileceği bu sebeple çelişkili ifadeler verebilecekleri unutulmamalıdır. Adli görüşmecilerin dikkat etmesi gereken önemli durumlardan birinin çelişkili ifade veren çocukların herhangi bir dissosiyasyon içerisinde olup olmadığını fark etmektir. Sağlık Bakanlığı Çocuk İzlem Merkezleri Yönetmeliği ile adli görüşmecilerin ÇİM’de nasıl görev yapacaklarını belirtilmiştir. Fakat vaka değerlendirmesinin ruhsal boyutu çocuk psikiyatrisi

hekimine bırakılmıştır. Çocuk psikiyatrisi hekiminin ifadesi alınan her mağdur çocuğu değerlendirmemesi sebebiyle adli görüşmecilerin çocukların içerisinde bulunduğu ruhsal, kimlik ve benlik sorunlarını fark etmeden adli görüşmeci raporlarını yazmalarına sebebiyet vermektedir. Bu durumda, DARVO uygulayan failin yarattığı kafa karışıklığı ile birleştirilince verilen kararların adaletli olmadığı düşünülmektedir. Bu sebeple, 2023 yılı Kasım ayı itibarıyla Türkiye’de hizmet veren 64 ÇİM ve bu merkezlerde görev yapan 116 adli görüşmeci bulunmaktadır.³⁴ Adli psikiyatri ve klinik adli psikoloji uygulamalarında kronik çocukluk çağı travmaları ile ilişkili en temel psikiyatrik tanı olan dissosiyatif bozuklukların hem ruh sağlığı uzmanları hem de hukukçular tarafından bilinmesi bir manipülasyon tekniği olan ve adalet sisteminde primitif dirençler oluşturan DARVO’nun geri püskürtülmesini sağlayacaktır.^{2,12,24} Adli görüşmecilere yönelik olarak cinsel istismarın çocuğun ruhsal bütünlüğünü parçaladığını bu sebeple çocukta çeşitli benlik parçalanması sorunları olabileceği ve olay hakkında eksik, yetersiz ve çelişkili bilgiler verebileceğini içeren bir eğitimin verilmesi çocukların yüksek yararına olacaktır. Mağdur çocukların failleri ile temas eden adli sistemdeki karar vericilerin DARVO hakkında bilgilendirilmeleri ve bu konuda eğitim almaları ise adli sisteme yansımış olan çocuk cinsel istismarı davalarının daha adaletli şekilde ele alınmasına katkı sağlayacaktır.

Finansal Kaynak

Bu çalışma sırasında, yapılan araştırma konusu ile ilgili doğrudan bağlantısı bulunan herhangi bir ilaç firmasından, tıbbi alet, gereç ve malzeme sağlayan ve/veya üreten bir firma veya herhangi bir ticari firmadan, çalışmanın değerlendirme sürecinde, çalışma ile ilgili verilecek kararı olumsuz etkileyebilecek maddi ve/veya manevi herhangi bir destek alınmamıştır.

Çıkar Çatışması

Bu çalışma ile ilgili olarak yazarların ve/veya aile bireylerinin çıkar çatışması potansiyeli olabilecek bilimsel ve tıbbi komite üyeliği veya üyeleri ile ilişkisi, danışmanlık, bilirkişilik, herhangi bir firmada çalışma durumu, hissedarlık ve benzer durumları yoktur.

Yazar Katkıları

Bu çalışma tamamen yazarın kendi eseri olup başka hiçbir yazar katkısı alınmamıştır.

KAYNAKLAR

- Freyd JJ. Violations of power, adaptive blindness and betrayal trauma theory. *Feminism & Psychology*. 1997;7(1):22-32. [Crossref]
- Harsey S, Zurbriggen EL, Freyd JJ. Perpetrator responses to victim confrontation: DARVO and victim self-blame. *Journal of Aggression, Maltreatment, and Trauma*. 2017;26(6):644-63. [Crossref]
- Dutton DG. Wife assaulter's explanations for assault: The neutralization of selfpunishment. *Canadian Journal of Behavioural Science*. 1986;18(4):381-90. [Crossref]
- Lila M, Herrero J, Gracia E. Evaluating attribution of responsibility and minimization by male batterers: Implications for batterer programs. *The Open Criminology Journal*. 2008;1(1):4-11. [Crossref]
- IX. Uluslararası eğitim ve sosyal bilimler kongresi (TURKCESS) (2023). Yıldız Teknik Üniversitesi.18-20 mayıs 2023. İstanbul-Türkiye. Erişim tarihi: 20.11.2023 [Link]
- Kluft RP. Treating the traumatic memories of patients with dissociative identity disorder. *Am J Psychiatry*. 1996;153(7 Suppl):103-10. [Crossref] [PubMed]
- Putnam FW. Dissociative phenomena. In: Tasman A, Goldfinger SM, eds. *American Psychiatric Press Review of Psychiatry*. 10th ed. Washington DC: American Psychiatric Press; 1991. p.145-60.
- Putnam FW. *Dissociation in Children and Adolescents: A Developmental Perspective*. 1st ed. New York: Guilford Press; 1997.
- Öztürk E, Şar V. The "Apparently normal" family: a contemporary agent of transgenerational trauma and dissociation. *Journal of Trauma Practice*. 2005;4(3-4):287-303. [Crossref]
- Sarah J, Eileen L. Mağdur Yüzleşmesinde Failin Tepkileri: DARVO ve Mağdurun Kendini Suçlaması. Haziran 2017. Saldırganlık, Kötü Muamele ve Travma Dergisi. 2017;26(6):1-20. [Crossref]
- Şar V. Dissosiyatif bozukluklar. Tükel R, Çakır S, editörler. *Psikiyatri Ders Kitabı*. İstanbul: Nobel Yayıncılık; 2013. p.65-72.
- Öztürk E. Travma ve Dissosiyasyon: Psicotravmatoloji Temel Kitabı. Dissosiyatif Kimlik Bozukluğunun Psikoterapisi ve Aile Dinamikleri. 2. Baskı. İstanbul: Nobel Tıp Kitabevi; 2020. p.1-33.
- Öztürk E. Travma merkezli alyans model terapi: dissosiyatif kimlik bozukluğunun psikoterapisi. *Ruhsal Travma ve Dissosiyasyon*. Ankara: Türkiye Klinikleri; 2018. p.31-8. [Link]
- Öztürk E. Modern psicotravmatoloji ve dissosiyasyon teorileri. *Psicotravmatoloji*. 1. Baskı. Ankara: Türkiye Klinikleri; 2022. p.41-69. [Link]
- Usluadam AK. Cinsel dokunulmazlığa karşı suçların ispatında yararlanılan kriterlerin hukuki niteliği hakkında değerlendirmeler [Evaluations on the legal character of the criteria used in the proof of sexual offenses]. *Hacettepe Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*. 2023;13(2):371-413. [Crossref]
- Stewart C, Moore T, Crone T, Defreitas SC, Rhatigan D. Who gets blamed for intimate partner violence? The relative contributions of perpetrator sex category, victim confrontation, and observer attitudes. *J Interpers Violence*. 2012;27(18):3739-54. [Crossref] [PubMed]
- Van der Bruggen M, Grubb A. A review of the literature relating to rape victim blaming: An analysis of the impact of observer and victim characteristics on attribution of blame in rape cases. *Aggression and Violent Behavior*. 2014;19(5):523-31. [Crossref]
- Bottoms BL, Peter-Hagene LC, Stevenson MC, Wiley TR, Mitchell TS, Goodman GS. Explaining gender differences in jurors' reactions to child sexual assault cases. *Behav Sci Law*. 2014;32(6):789-812. [Crossref] [PubMed]
- George WH, Martinez LJ. Victim blaming in rape: Effects of victim and perpetrator race, type of rape, and participant racism. *Psychology of Women Quarterly*. 2002;26(2):110-9. [Crossref]
- Angelone DJ, Mitchell D, Smith D. The influence of gender ideology, victim resistance, and spiking a drink on acquaintance rape attributions. *J Interpers Violence*. 2018;33(20):3186-210. [Crossref] [PubMed]
- Angelone DJ, Mitchell D, Grossi L. Men's perceptions of an acquaintance rape: The role of relationship length, victim resistance, and gender role attitudes. *Journal of Interpersonal Violence*. 2015;30(13):2278-303. [Crossref] [PubMed]
- Ask K. A survey of police officers' and prosecutors' beliefs about crime victim behaviors. *J Interpers Violence*. 2010;25(6):1132-49. [Crossref] [PubMed]
- Öztürk E. Travma ve Dissosiyasyon: Dissosiyatif Kimlik Bozukluğunun Psikoterapisi ve Aile Dinamikleri. 1. Baskı. İstanbul: Nobel Tıp Kitabevi; 2017.
- Öztürk E. Dissoanalysis as a modern psychotraumatology theory: Denial trauma and mass dissociation versus dissociative revolution and psychocommunity therapy. *Medicine Science*. 2022;11(2):1359-85. [Crossref]
- Zoroğlu SS, Tüzün Ü, Şar V, Öztürk M, Kora M, Alyanak B. Çocukluk dönemi istismar ve ihmalinin olası sonuçları [Probable results of childhood abuse and neglect]. *Anadolu Psikiyatri Dergisi*. 2001;2(2):69-78. [Link]
- Ozturk E, Erdogan B, Derin G. Psychotraumatology and dissociation: a theoretical and clinical approach. *Med-Sci*. 2021;10(1):246-54. [Crossref]
- Freud S, Breuer J, eds. Kapkın E, çeviri editörü. *Histeri Üzerine Çalışmalar*. 1. Baskı. İstanbul: Payel Yayınevi; 2001.
- Ozturk E. Shared dissociative identity disorder and defector alter personality: controlled human syndrome and the objectification trap phenomenon as a gaslighting form based on dissociative narcissism from the perspective of dissoanalysis theory and dissoanalytic psychohistory. *Medicine Science*. 2023;12(2):495-521. [Crossref]
- Gölge ZB, Bayraktar Özgeldi E, Akdemir S. Kadın cinsel istismarcılar [Female perpetrators of sexual abuse]. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar-Current Approaches in Psychiatry*. 2021;13(3):524-36. [Crossref]
- Boroughs DS. Female sexual abusers of children. *Child Youth Serv Rev*. 2004;26(5):481-7. [Crossref]
- Elliott M. Female sexual abuse of children: 'the ultimate taboo'. *J R Soc Med*. 1994;87(11):691-4. [Crossref] [PubMed] [PMC]
- Adli, Sicil ve İstatistik Genel Müdürlüğü [Internet]. ©2019 T.C. Adalet Bakanlığı Adli Sicil ve İstatistik Genel Müdürlüğü [Erişim tarihi: 20.11.2023]. Adalet İstatistikleri Yayın Arşivi. Erişim linki: [Link]
- Türkiye İstatistik Kurumu. *Toplumsal Cinsiyet İstatistikleri*. Ankara: TÜİK; 2021. [Link]
- T.C. Sağlık Bakanlığı Kamu Hastaneleri Genel Müdürlüğü Sağlık Hizmetleri Dairesi Başkanlığı [Internet]. ©2024 T.C. Sağlık Bakanlığı [Erişim tarihi: 20.11.2023]. Çocuk İzlem Merkezi (ÇİM) Listesi. Erişim linki: [Link]